

Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt (SKUA)

Om språkets och interaktionens betydelse för lärande och skolframgång, men också som utmaning för många elever.

- Ordförråd – en framgångsfaktor
- Undervisningsmodell – fokus på innehåll, språkanvändning och språk
- Språklig stöttning – tydliga mål

Pauline Gibbons

professor, lärare, utbildare och författare till

”Stärk språket, stärk lärandet” ”Lyft språket, lyft tänkandet”

”Alla som arbetar i skolan ska ge möjligheter till att elever tillägnar sig ett kunskapsrelaterat språk oavsett ämne”

Ingångsbiljett

Vad har språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för koppling till mina elever – och mitt arbete som lärare?

Ur: Språkinriktad undervisning

Maaïke Hajer, Theun Meestringa

”Språkets roll i kunskapsutvecklingen är stor. Enligt forskning kring flerspråkighet är det svårt att skilja på kunskaper i ett ämne, från det specifika språkbruk som är karaktäristiskt för ämnet. Eftersom vardagsspråk saknar det djup och den bredd som krävs för att inhämta ämneskunskaper, behöver eleverna stöd på vägen från vardagsspråk till ämnesspråk. En framgångsrik språkinriktad ämnesundervisning har fokus på ordförråd och begreppslig förståelse, språkanvändning och interaktion, kognitiva utmaningar som förutsättning för kunskapsutveckling.”

Språkinriktad undervisning

Hajer & Meestringa 2010/2014

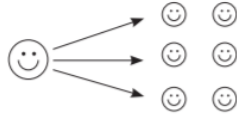
- Arbeta med och mot språket i ämnet – ge tydliga mål.
- Ha en kontextualiserad undervisning – ge sammanhanget.
- Skapa rika möjligheter till interaktion.
- Ge språklig stöttning – både *tegelstensord* och *murbruksord*.

Språklig sårbarhet, hur kan det visa sig?

- Härmar andra.
- Använder andra som stöttning.
- Använder andra förmågor än språkliga.
- Stör undervisningen.
- Undviker uppgifter.
- Rör sig runt i klassrummet.
- Pratar om annat med kompisar.
- Skämtar om det som är svårt.
- Lämnar klassrummet (toa, hämta saker, kommer sent).

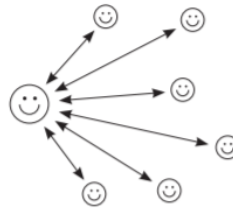
Teorier om språk och lärande

Teorier om språk och lärande

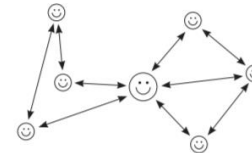
Behavioristiska perspektivet

Lärande sker genom överföring av kunskap från läraren till eleverna. Helklassundervisning. Individuellt arbete.

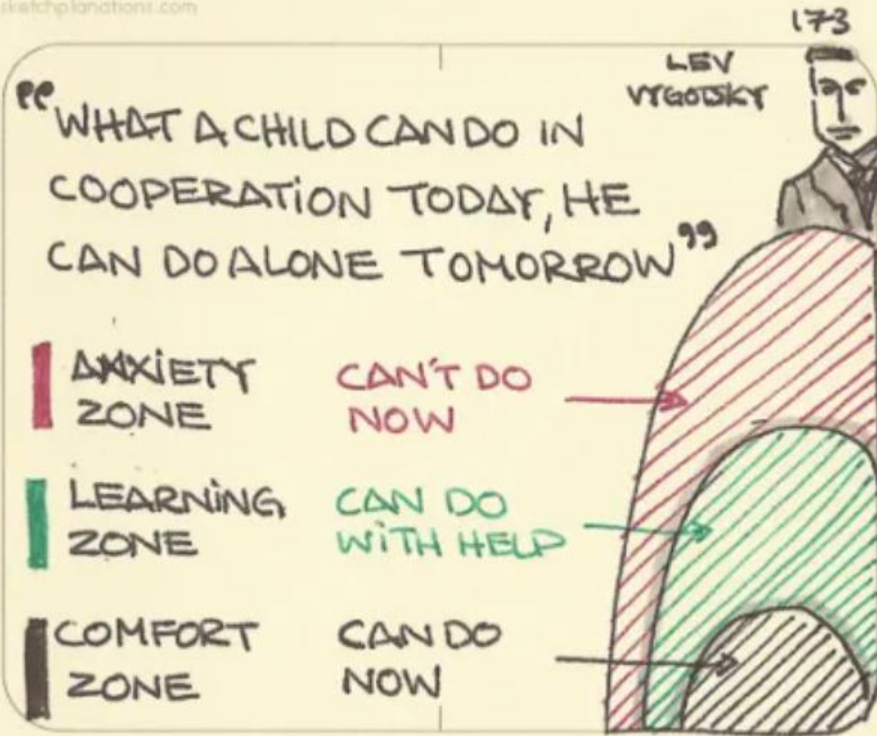
Konstruktivistiska perspektivet

Läraren sätter igång lärandet och det sker genom bearbetning inom eleven. Men också med gruppen som stöd.

Sociokulturella perspektivet

Lärande utgår från ett socialt sammanhang, mellan individer. Först mellan individer och sedan genom individuell bearbetning.

Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt

- Elevcentrerad klassrumsmiljö.
- En undervisning av god kvalitet, med mycket interaktion och tid för läsande, skrivande, talande.
- Läraren är medveten om språket – som är ett verktyg för lärandet.
- Det ämnesspecifika språket uppmärksammas.
- Läraren förklarar – istället för förenklar.
- Hög nivå på undervisningen tillsammans med parallell stöttning (språklig, mallar, modeller osv).
- Explicit undervisning – tydlighet, läraren både instruerar, samtalar och modellerar.

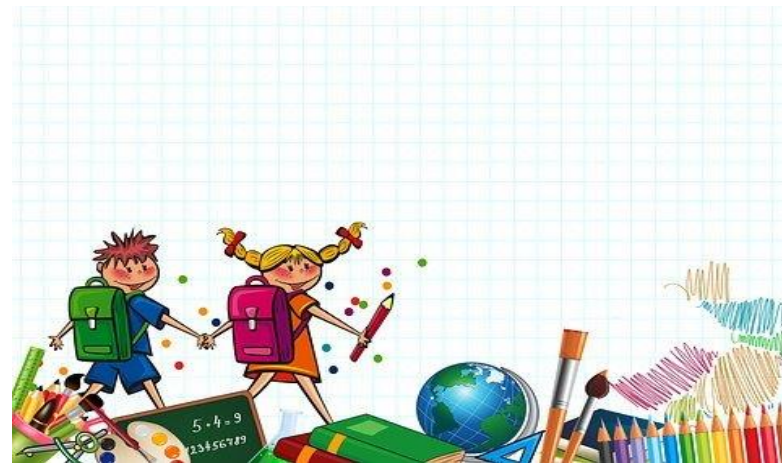
Ordförrådet

– en framgångsfaktor och en utmaning

Ordförrådet
Från ca 8000 ord

Till minst 50 000 ord

De olikheter som finns från start kan vi inte påverka. Vi behöver fokusera på det vi kan påverka.

Språkutveckling hos barn

- 3-4 år: Uttal
- 4-5 år: Syntax (grammatik, satslära, böjningsformer av ord)
- 7-år: Förstå samtalsstrukturer

Ordförrådet

Ankomstålder

- Lågstadiet
- Mellanstadiet
- Högstadiet

Genomsnittlig tidsåtgång

- 3-8 år
- 2-5 år
- 6-8 år

När blir det svårt att förstå en text?

- 20% obekanta ord – svårt att få en helhetsbild
- 10% obekanta ord – går att få en helhetsbild
- 5% eller under det – får en helhetsbild

Arbeta ordstärkande

Jag kan inte ordet.	Jag har hört/sett ordet men vet inte vad det betyder.	Jag tror att jag vet vad det betyder.	Jag vet vad ordet betyder och kan förklara det.
---------------------	---	---------------------------------------	---

Vad kan utmana i läsningen?

Källa: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65c5bd/1553967057896/pdf3694.pdf>

- **lexikal nivå:** ord, begrepp, uttryck
- **satslära:** satser och meningar
- **förståelse** av komplexa underliggande budskap
- **metaforer:** bildspråk som ger associationer
- **liknelser:** bildspråk med en jämförelse
- **idiomatiska uttryck:** fasta uttryck som liknar talesätt

Begrepp:

Vad innebär läsförståelse?

Text:

En bisk drallade en pirkus.
Pirkusen blev kansig
och dröftade knölsigt.

Frågor:

1. Vad gjorde bisken?
2. Hur blev pirkusen?
3. Hur dröftade pirkusen?
4. Har du förstätt texten?
5. Vad i texten har du **inte** förstätt?

Att packa upp texter

Gustav Eriksson

Sverige hade fått en ny kung. Efter många år under utländska **herrar** hade svenskarna valt en av sina egna till landets härskare. Han hette Gustav Eriksson. På **midsommarafton** 1523 **höll** han sitt **intåg** i Stockholm.

Kungen **red** in genom **Söderport** på en vit **hingst**, **i spetsen** för en här av bönder som hade befriat Sverige från danskarna. Först kom **dalkarlarna** i sina grå **vadmalsjackor**, **beväpnade** med **armborst** och **musköter**, och sedan följde **smälänningar**, **upplänningar**, **östgötar** och **västgötar**.

Från: chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65c5bd/1553967057896/pdf3694.pdf

Språkliga utmaningar

Vardagsspråk	Skolspråk	Ämnesspråk
<i>informellt, muntligt, konkret</i>	<i>formellt, skriftligt, abstrakt</i>	<i>ämnesspecifika begrepp och fraser</i>
Åh nej, det ska bli dåligt väder imorgon. Jag tror att det kommer regna .	Det blir sannolikt regn under morgondagen , till skillnad från dagens uppehållsväder.	Nederbörd är regn , snö eller hagel – vatten som i olika form faller från himlen. All nederbörd orsakas av att fuktig luft tvingas stiga och därefter avkyls högre upp i atmosfären . Då övergår vattenångan till vattendroppar eller snö

Undervisningsmodell med fokus på

- innehåll
- språkanvändning
- språk

Interaktion mellan lärare och elev

Fokus på innehåll

Läraren:

- skapar begripligt innehåll
- kontextualiserar innehållet för eleverna
- utgår från förkunskaper, erfarenheter och förutsättningar
- kopplar innehållet till styrdokumentet
- ger utrymme för elevaktivitet

Fokus på språk

Läraren:

- uppmuntrar eleverna att jämföra och tänka kring språket
- stödjer elevernas förståelse av ord och begrepp med hjälp av strategier
- ger eleverna utrymme att ställa frågor och granska språk i olika situationer

Fokus på språkanvändning

Eleven:

- använder sitt eller sina språk aktivt i undervisningen
- skriver och läser i autentiska sammanhang
- skriver och läser både för att uppleva och lära

Läraren:

- skapar ett elevaktivt klimat som stimulerar berättande och diskussion

Med inspiration från Jim Cummins modell för undervisning

Språkfokus integrerad i undervisningen

Språkinriktad undervisning en handbok (2020, Maikke Hajer, Theun Meestringa)

- **Att lära i interaktion**

- ✓ naturliga samtal
- ✓ variation i undervisningsaktiviteter och uppgifter
- ✓ samarbeten
- ✓ olika sätt att lära

- **Att lära med språklig stöttning**

- ✓ demonstrera, visa, ge exempel
- ✓ ge stöd till texter och uppgifter
- ✓ ta reda på hur eleverna uppfattat begrepp + ge respons

- **Att lära i kontext (sammanhang)**

- ✓ förkunskaper – både vardagliga och ämnesspecifika
- ✓ variera texttyper men också medier

Cummins klassrumsmodell

Fokus på innehåll

Läraren

- begripligt innehåll
- kontextualisera innehållet för eleverna
- koppla innehållet till styrdokumentet – utgå från centralt innehåll
- ge utrymme för elevaktivitet

Cummins klassrumsmodell

Fokus på språk

- uppmuntra eleverna att jämföra och tänka kring språk
- stödja elevernas förståelse av ord och begrepp med hjälp av strategier
- ge eleverna utrymme för att ställa frågor och granska språk i olika situationer

Cummins klassrumsmodell

Fokus på språkanvändning

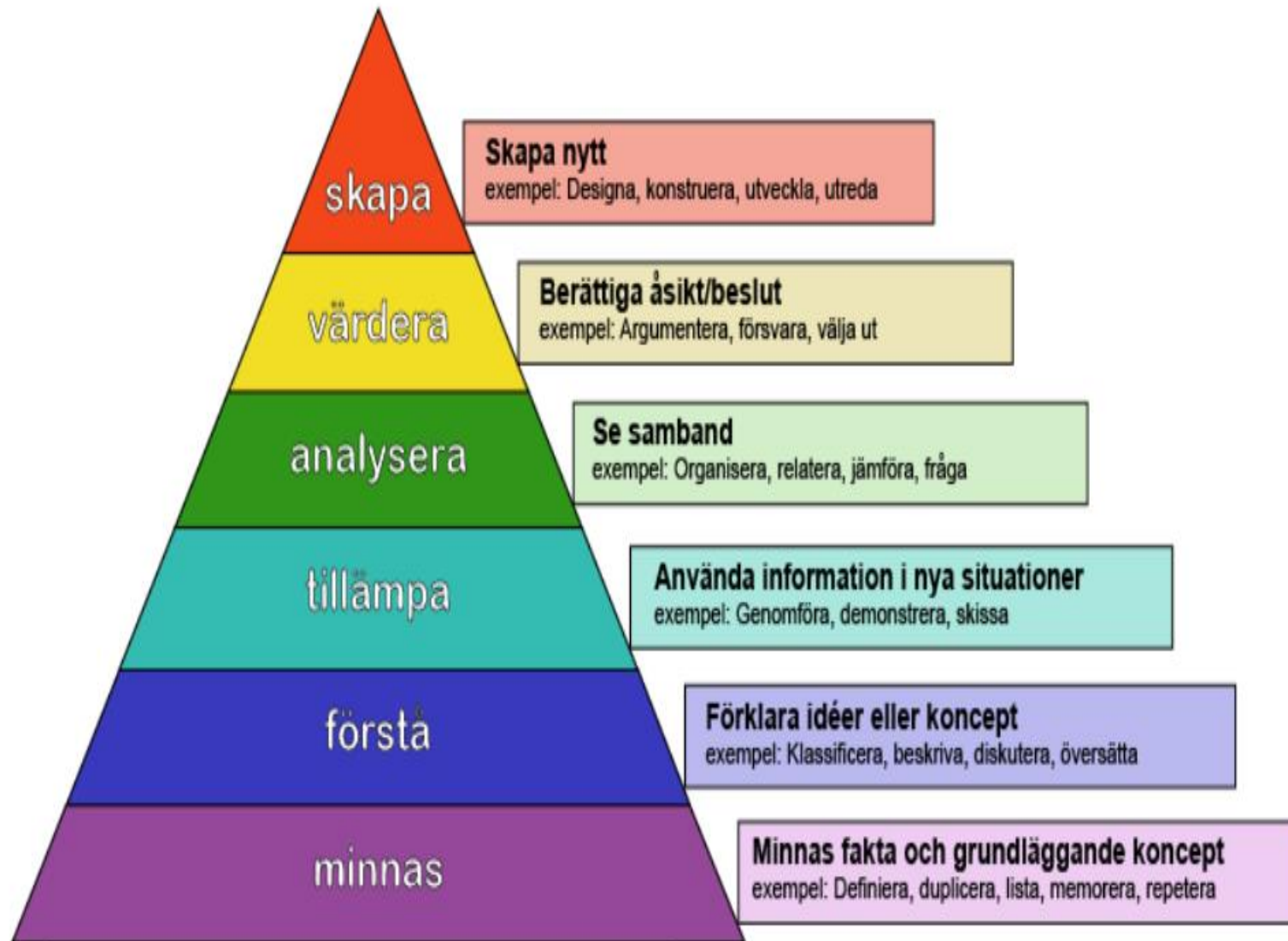
Eleven får:

- använda sitt eller sina språk aktivt
- skriva och läsa i autentiska sammanhang
- läsa och skriva för att både uppleva och lära

I klassrummet:

- Skapa ett elevaktivt klimat som stimulerar berättande och diskussion

BLOOMS REVIDERADE TAXONOMI (2001)

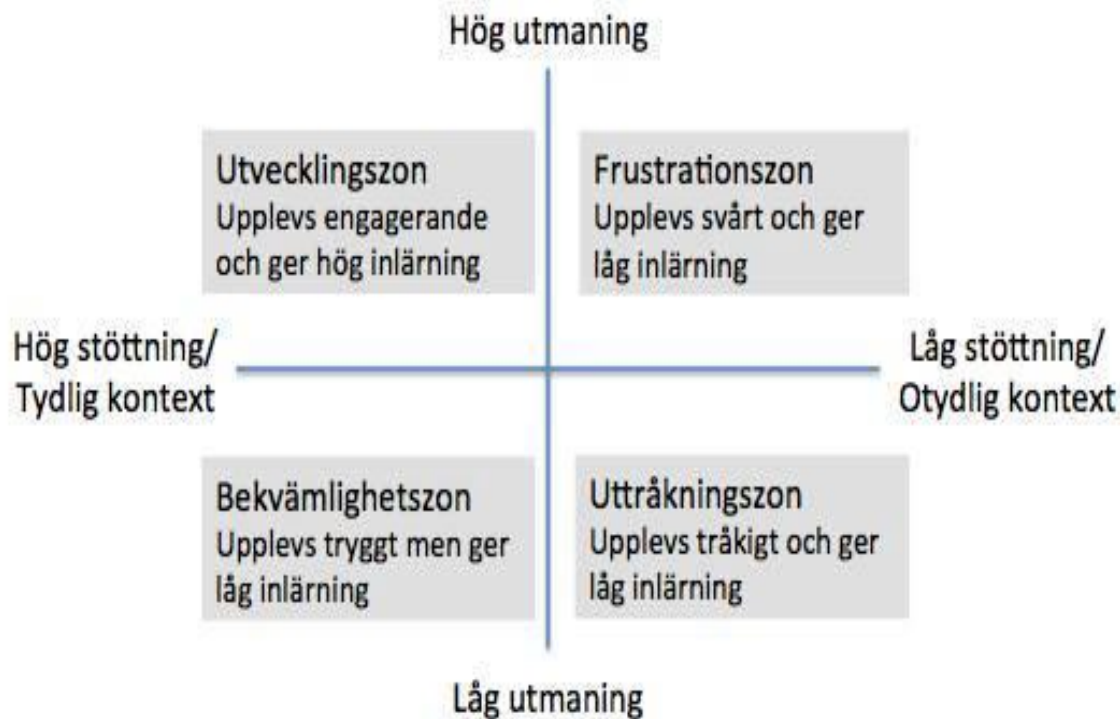
Källa: Vanderbilt University Center for Teaching

Att trampa samma sträcka om och om igen

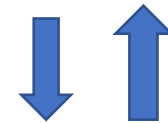
Stödstrukturer

- och tydliga mål, både lärandemål
och språkmål

Lektionens syfte och elevernas behov av stöttning

Teknikträning
Att få verktyg
och ge
fungerande
strategier

Upplevelsen
och glädjen i
att få använda
dem.

Lärarens stöttning i det kommunikativa klassrummet

- Vad vet du om ..?
- Kan du ge exempel på ..?
- Hur går det till att ..?
- Kan du förklara/utveckla det?
- Varför ..?

- Exempel:** Få eleven att utveckla ett resonemang
- Återge, berätta
 - Förklara
 - Jämföra
 - Använda ett ämnesspråk

Språkligt mål:

- Svara med hela meningar.
- Använda **begreppet** istället för "den"/"där".
- Använda varierande ord för ord/begrepp.

Transspråkande Translanguaging

- Elever som inte har kommit så långt i språkutvecklingen får **stöd genom sitt starkaste språk**.
- **Kunskapsutvecklingen fortgår** på det starkaste språket, parallellt med att eleven lär mer inom andraspråket.
- Eleverna **utvecklar ett skolspråk**.
- Det **interkulturella förhållningssättet** i klassrummet gynnar förståelse och samlevnad i samhället.

Tydliga instruktioner

”Lärare som **modellerar** för eleverna hur man **planerar**, **organiserar** och **utvecklar sitt skrivande** ger goda resultat. Extra framgångsrikt är när undervisningen innehåller olika moment inom skrivande, som **stavning** och undervisning i hur man **bygger meningar** och **ordförråd**. Studier visar även att när lärare ger elever **tydliga instruktioner** (Graham, 2020) har de enklare för att framgångsrikt omvandla sina tankar till ord för att sedan bilda meningar.”

Skrivundervisning med flerspråkiga elever

En kvalitativ studie om hur lärare i årskurserna 1-3 beskriver att de arbetar för att tillvarata elevers flerspråkighet i skrivundervisningen. Jönköping University

Feedback i skrivandet

Skolforskningsinstitutet 2018

Information om:

- vad eleven redan kan
- vad som behöver utvecklas
- hur eleven ska göra för att komma vidare

Feedback tas bäst emot:

- under skrivandet
- mångfacetterad feedback (inte bara språklig korrekthet), konkret, tydlig, personlig
- motiveringar till ändringsförslag för att skapa motivation för fortsatt skrivande

Inventera förkunskaper

Exempel:

- Aktivera tidigare kunskaper, erfarenheter
- Vad tänker ni på när jag säger X? Hur beskriva en X?
Hur kommer det sig att X...?
- Kortskriv samtalet – träna på att uttrycka tankar.
- Låt eleverna få läsa upp det skrivna mindre grupp.
- Avslut: tankekarta på tavlan, likheter/skillnader mellan vad eleverna skrev osv
- Kortskriv: ”Detta vet jag nu om X... Och det här skulle jag vilja veta mer om...”.

Ge centrala ord att ha med i texten.

Skrivande med olika didaktiska funktioner

IN-TEXTER

Tanqueskrivande

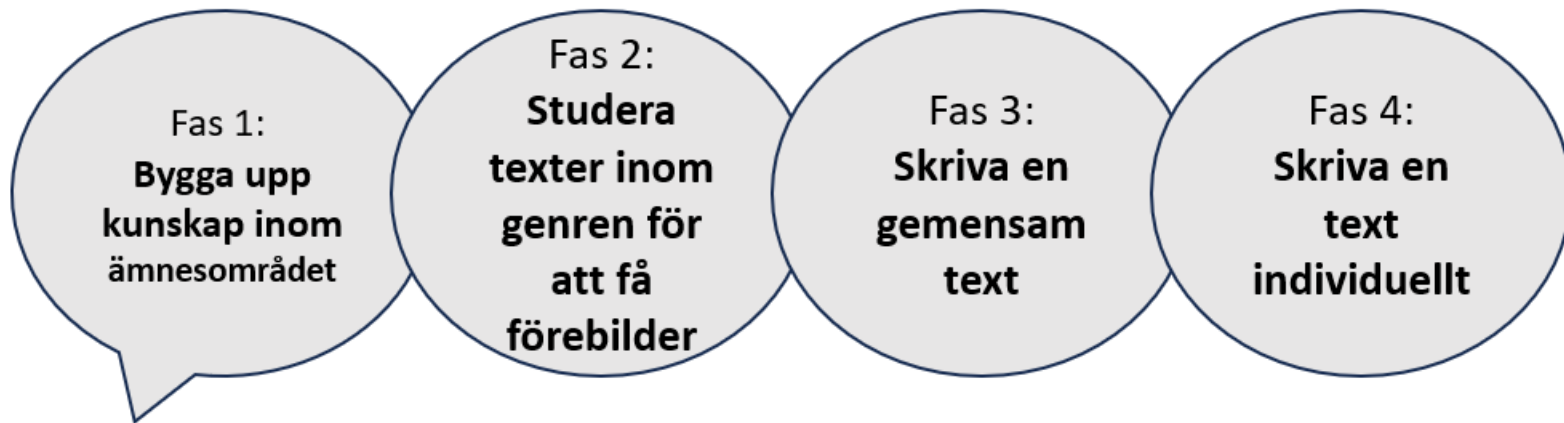
- eleven för dialog med sig själv
- anteckningar, loggar, bilder, reflektioner, ingångs-/utgångsbiljetter
- språket är inte centralt, spontant skrivande, eleven prövar sig fram

UT-TEXTER

Presentationsskrivande

- texten har ett kommunikativt syfte
- texttyper: berättande, beskrivande, förklarande, argumenterande, instruerande
- texten är planerad och följer en disposition, följer texttypen och ämnesspråket

Målbild: Ta reda på elevernas erfarenheter och förkunskaper för att bygga vidare på det i undervisningen.

Låt eleverna möta ämnet i gemensam genomgång/läsning, par-/grupparbete, film osv. Uppmuntra till transspråkande!

Målbild: Hit ska vi!

Läraren visar en modelltext utifrån den texttyp eleverna själva ska skriva. Synliggör syfte, struktur och språkliga drag.

Målbild: Förstå vad som kännetecknar texttypen.

Skriv gemensam text utifrån insikter från fas 1 och 2. Syfte: fördjupa elevernas kunskaper om texttypen och tillhörande begrepp.

Målbild: Flygfärdig!

Utifrån modellerandet och stöttningen som eleverna fått i fas 1-3 skriver eleverna egna texter.

Verktyg: skrivmall (meningsinledare, sambandsord, användbara fraser).

Språklig stöttning

- **Ämnesspecifikt språk**
- **Meningsinledare ("börjor")**
- **Sambandsord, bindeord:**
 - föra resonemanget framåt
 - signalera jämförelse eller motsättning
 - utveckla och sammanfatta
 - uttrycka samband

Exponeringstabell

exempel

Målord	Hammare
Ordet i ett sammanhang	Jag spikar med hammaren. Hammaren hänger på väggen. Hammaren är tung. Hammaren är ett verktyg.
Associera	Spik, bräda, slöjd, laga, bygga
Definition	Hammaren är ett verktyg som används för att spika i spikar. Hammaren kan också dra ut spikar med den ena änden.
Stödjande sammanhang	Jag använder hammaren för att sätta upp en spik på väggen. Där ska jag sätta upp en tavla. Jag håller i spiken med pekfinger och tumme när jag ska spika med hammaren.
Transspråklig strategi	Hammare på andra språk som eleverna talar.

Exempel 1

Rubrik Vem handlar texten om? När levde personen?	Leonardo da Vinci konstnär och uppfinnare levde mellan 1452-1519
Inledning Beskriv kort vem som är i fokus	Leonardo da Vinci levde i Italien målade, ritade hus och flygplan
Fas 1 När och var föddes personen?	Leonardo da Vinci föddes i Italien under renässansen
Fas 2 Vad är personen känd för?	Leonardo da Vinci är känd för flera olika konstverk och uppfinningar: Mona Lisa Nattvarden Vitruvianske mannen ritningar för helikopter
Fas 3 Vad kan mer vara viktigt att berätta?	Han skrev vetenskapliga texter om kroppen
Fas 4	Han ...

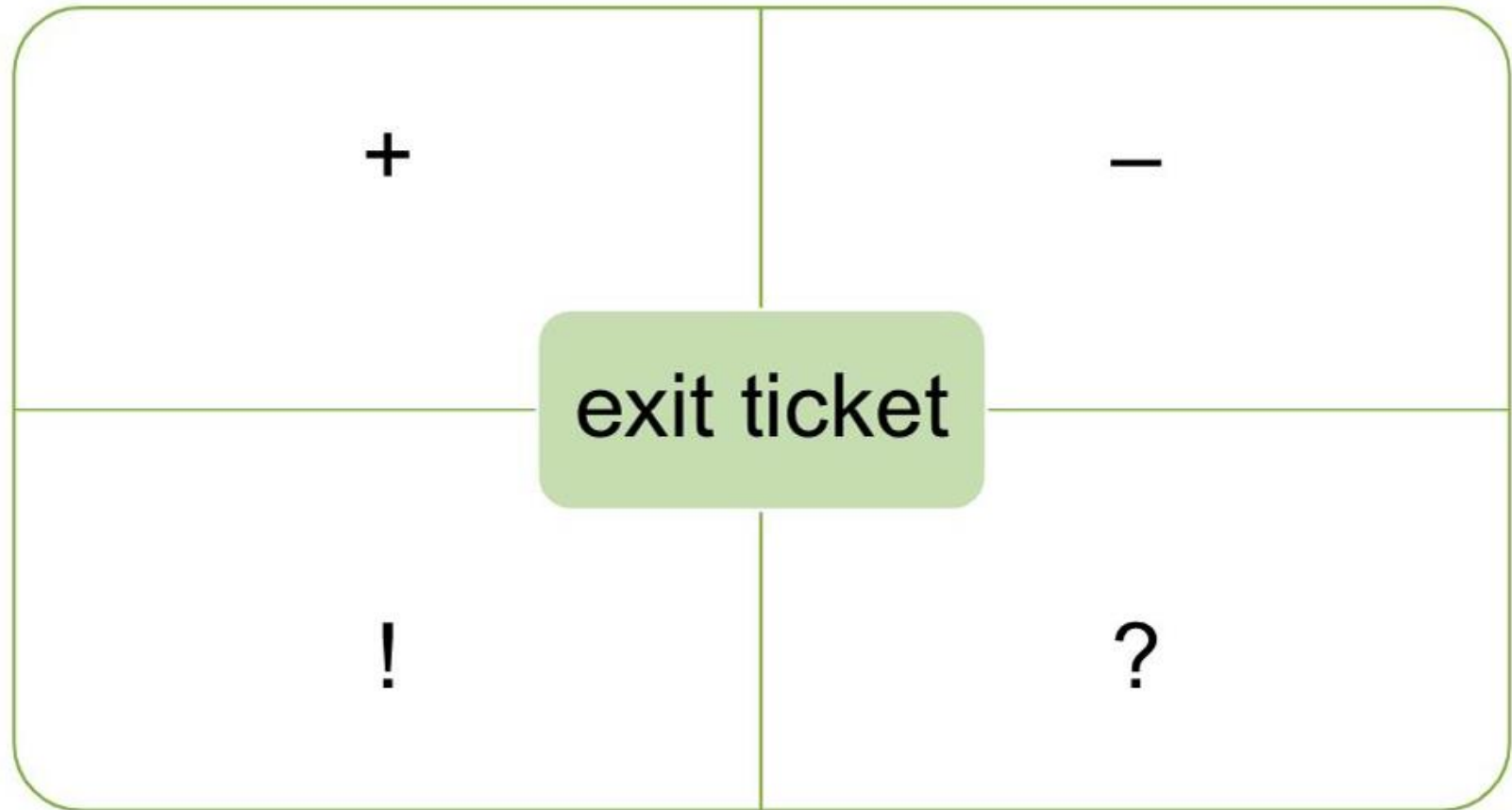
Sambandsord

- **Tillägg:** och, också, även, dessutom, nästa, sist
- **Tid/ordningsföljd:** först, efter, senare, snart, sedan, medan, avslutningsvis
- **Jämförelse:** men, jämfört med, på samma sätt som, däremot, även om, skillnaden är
- **Förtydligande:** till exempel, bland annat, särskilt, såsom
- **Orsak:** därför, på grund av, alltså, orsaken är, beroende på
- **Avsikt:** för att, målet är att
- **Slutsats:** därför, alltså, resultatet blir, det leder till, det beror på
- **Sammanfattning:** slutligen, avslutningsvis, kort sagt

Att utvärdera en undervisningsaktivitet

- Hur aktiviteten fungerar utifrån sitt syfte?
- Vilket lärande som blev synligt hos eleverna?
- Vad du själv fått syn på i den egna undervisningen?

Inventera elevens nuläge

Tummen upp!

Reflektera kort. Gör en skattning över frågan.

Visa med tummen:

- **upp** – använder ofta stödstrukturer i undervisningen
- **mitten** – använder ibland stödstrukturer i undervisningen
- **ner** – använder sällan stödstrukturer i undervisningen

Utmaningar i en språkinriktad undervisning

inspiration från Maaïke Hajer 2023

Funktionell språksyn

- ✓ använder språket för och i kunskapsutveckling
- ✓ språkliga mål
- ✓ det finns en medveten rörelse mellan vardagsspråk, skolspråk, ämnesspråk i undervisningen

Social kontext för lärande

- ✓ integrerar språket i ämnets undervisningsaktiviteter
- ✓ muntliga aktiviteter
- ✓ stöttar samtalen språkligt

Genomföra undervisning med språkligt fokus

- planerar in språkliga undervisningsaktiviteter i ett ämnesområde
- ser och förmedlar sammanhanget/kontexten
- utifrån ämnesmålen kopplar du språkliga mål
- planerar in språklig stöttning

Utgångsbiljett

Vad tar du med dig?

Vad behöver du göra mer – eller mindre av – i din undervisning?

Efterarbete

- Vad gör du idag som är språkutvecklande för alla elever?
- Hur stöttar du eleverna i sitt lärande?
- Vilka utmaningar har dina elever?
- Vad behöver du kunna i din yrkesroll för att eleverna ska få den undervisning som de behöver?
- Vad är du nyfiken på att lära dig mer om?

Tack för idag!